

เราจะช่วยบรรเทา “โลกร้อน” ได้อย่างไรบ้าง

- นิรมล สุธรรมกิจ -

niramon@econ.tu.ac.th

คณบดี เศรษฐฯ ธรรมศาสตร์ ตลาดวิชา

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552

นับถึงทุกวันนี้ คงยากที่จะปฏิเสธว่า มนุษย์เป็นตัวจักรสำคัญในการเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) หรือ ปัญหาโลกร้อน (Global Warming) ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกว่าในอดีตเมื่อร้อยปีที่ผ่านมา และเป็นที่น่าทึ่งในกลุ่มประชาชนส่วนหนึ่งว่า ขณะนี้ประชาคมโลกกำลังร่วมมือกันช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าวอยู่ โดยผ่านกลไกที่เรียกว่า อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ซึ่งมีชื่อย่อว่า UNFCCC)...ประเทศไทยเพิ่งเป็นเจ้าภาพการประชุมกลุ่มย่อยเมื่อวันที่ 28 ก.ย. ถึง 9 ต.ค. สกนี้ที่กรุงเทพฯ

ปัญหาโลกร้อน เกิดจากการสะสมของสารและก๊าซบางประเภทที่มีอยู่ในชั้นบรรยากาศ เช่น ฟุนละออง ไออน้ำ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซมีเทน เป็นต้น ก๊าซเหล่านี้เมื่อสะสมในบรรยากาศก็สามารถเคลื่อนย้ายได้ตามสภาพทางภูมิอากาศและภูมิประเทศ นอกจากนี้ เนื่องด้วย “บรรยากาศโลก” สามารถจัดเป็น “ทรัพย์สินสาธารณะของโลก” (หรืออาจจัดเป็น “ทรัพย์สินส่วนรวม” ก็ได้) ดังนั้น ประชาชนและธุรกิจเอกชนจึงปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้อย่างตามอำเภอใจ (จนเกิดสภาวะอุณหภูมิของโลกสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วงร้อยปีที่ผ่านมา) โดยมีได้คำนึงถึง “ความเสียหายหรือผลกระทบด้านลบ” ที่เกิดตามมาภายหลัง (ร้อยปีผ่านไป) อันเกิดจากการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกของตนเอง

การพัฒนาเศรษฐกิจโดยมิได้คำนึงถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร กลายเป็นต้นเหตุหนึ่ง (จากหลายๆต้นเหตุ) ของการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประเทศต่างๆ โดยประเทศพัฒนาแล้วมีอัตราการปลดปล่อยสูงกว่าและก่อนหน้าประเทศกำลังพัฒนาอย่างน้อย 50 ปี และประเทศกำลังพัฒนาก็อยู่ในช่วงของการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุผลของการเร่งการเติบโตของเศรษฐกิจและการผลิตเพื่อส่งออกไปยังประเทศพัฒนาแล้ว โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ไม่ค่อยเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเท่าใดนัก...ประเทศไทยก็ตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้เช่นกัน

เมื่อปี 2543 ประเทศไทยปล่อยก๊าซเรือนกระจกเทียบเท่าคาร์บอนไดออกไซด์หนัก 340.7 ล้านตัน (ซึ่งปล่อยมากเป็นอันดับที่ 29 ของโลก) และเพิ่มขึ้นเป็น 366.6 ล้านตันในปี 2548 (ขยับเป็นอันดับที่ 24 ของโลก) โดยมีประเทศจีนและสหรัฐอเมริกาปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเป็นอันดับที่ 1 และ 2 ของโลก นอกจากนี้ อัตราการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อประชากรของไทยเพิ่มขึ้นจาก 5.6 ตันต่อปี เป็น 5.8 ตันต่อปี ในช่วงเวลาเดียวกัน (ในขณะที่อัตราเฉลี่ยของโลกลดลงจาก 6.9 เป็น 6.0 ตันต่อปี)

ประเทศไทยนอกจากจะมีส่วนในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่บรรยากาศโลกแล้ว ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเช่นกัน ได้แก่ ภาวะแห้งแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรลดลง (โดยเฉพาะข้าว) ภาวะขาดแคลนน้ำ ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น ฝนตกหนักอันเนื่องมาจากผลพวงของพายุไต้ฝุ่นหรือพายุโซนร้อน การสูญเสียดินฟ้าและสัตว์บางชนิดที่ไม่สามารถทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการกลับมาของโรคบางชนิดที่มีอยู่เป็นพาหะ เป็นต้น

ประเทศไทยควรจะทำอย่างไรและเมื่อใด เพื่อบรรเทาปัญหาและเพื่อรับมือกับปัญหาโลกร้อนในอนาคต

นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการสาขาอื่นๆทั้งในประเทศและในต่างประเทศ ต่างก็มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า การดำเนินการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้เร็วที่สุด จะทำให้ต้นทุนการจัดการก๊าซเรือนกระจกในอนาคตและต้นทุนความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตน้อยลงอย่างมหาศาล และมีแนวโน้มเป็นไปได้สูงว่า การดำเนินการเพื่อบรรเทาปัญหาแต่เนิ่นๆ จะมีต้นทุนรวมต่ำกว่าการรีรอที่จะดำเนินการในอนาคต (โดยในระหว่างทางนั้น ต้องศึกษาวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ต่อไปในการลดก๊าซเรือนกระจก เพื่อบรรเทาปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้)

คำถามที่อาจผุดขึ้นมาขณะนี้คือ ทำไมไม่ให้ประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศใหญ่อย่างจีน อินเดีย บราซิล สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ดำเนินการก่อน ประเทศไทยเป็นประเทศเล็กๆ ยังไม่จำเป็นต้องทำอะไรตอนนี้ก็ได้

คำตอบที่มักได้รับมาจากฝ่ายต่างๆ คือ (ก) ปัญหาโลกร้อนเป็นปัญหาระดับโลก และต้องอาศัยความร่วมมือของทุกประเทศ (ข) หากไทยสามารถดำเนินการได้ก่อน ไทยอาจจะมีรายได้เปรียบจากการแข่งขันทางการค้า โดยเฉพาะสินค้าที่ส่งออกและเป็นสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือในกระบวนการผลิตมีการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกน้อย อีกทั้งสินค้าเหล่านี้กำลังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย (ค) หากไทยสามารถดำเนินการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกควบคู่กับการปรับตัวของเกษตรกรไทยต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ก็จะทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรป้อนสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการบรรเทาปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศไทยเป็นหลัก และ (ง) ประเทศไทยจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ควบคู่ไปกับการบรรเทาและการปรับตัวต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ประเทศไทยจะสามารถดำเนินการอะไรได้บ้างนั้น ในปัจจุบันนี้ ภาครัฐจัดทำแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2551-2555 และแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2562 นอกจากนี้ ท่านนายกรัฐมนตรียังเป็นประธานคณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ อีกด้วย

มาตรการต่างๆ ที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนไทยในปัจจุบันได้ร่วมมือร่วมใจกันช่วยลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้แก่ การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้พลังงานหมุนเวียนในภาคการผลิตไฟฟ้า (ทั้งจากลม แสงอาทิตย์ ชีวมวล และก๊าซชีวภาพ) การติดตั้งเครื่องจักรเครื่องยนต์ที่ประหยัดพลังงานและเชื้อเพลิงในภาคการขนส่ง (ทั้งทางบก อากาศ และทะเล) การปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่เอกชน และการปลูกป่ารวมถึงฟื้นฟูป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนการติด “ฉลากคาร์บอน” เพื่อบ่งบอกให้ผู้บริโภคทราบว่า กระบวนการผลิตสินค้ามีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นจำนวนเท่าใด นอกจากนี้ ยังมี*มาตรการใหม่ๆ* ที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาของทางฝ่ายวิชาการและฝ่ายภาครัฐ เช่น การตั้ง “ตลาดคาร์บอน” ขึ้นภายในประเทศโดยเป็นไปตามความสมัครใจของธุรกิจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการลดก๊าซเรือนกระจก และการใช้มาตรการด้าน “ภาษีคาร์บอน” เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ส่วนมาตรการด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น มีหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนกำลังดำเนินการอยู่ เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสม การเตรียมสำรองแหล่งน้ำ การปรับวิธีการเพาะปลูก ฯลฯ

ตัวอย่างของประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ที่ได้เริ่มดำเนินการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกไปบ้างแล้ว เช่น ประเทศแอฟริกาใต้และเม็กซิโกที่กำลังพิจารณาตั้งเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับประเทศ ส่วนจีนพยายามที่จะเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ (a lower carbon economy) และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคพลังงาน โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะลดระดับความเข้มข้นของการใช้พลังงานของระบบเศรษฐกิจให้ได้ร้อยละ 20 ของปี ค.ศ. 2005 ภายในปี ค.ศ. 2020 และกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มการใช้พลังงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ของพลังงานขั้นต้น (primary energy supply) ภายในปี ค.ศ. 2010 สำหรับ**บราซิล**เสนอโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการเพิ่มเงินอุดหนุนและสิ่งจูงใจต่างๆ เพื่อให้มีการใช้เทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียน (use of renewable technologies) โดยมี

เป้าหมายที่จะเพิ่มสัดส่วนของพลังงานหมุนเวียนให้ได้ร้อยละ 10 ของการใช้พลังงานทั้งหมดภายในระยะเวลา 20 ปี นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายในการลดอัตราการทำลายป่าไม้ลงให้ได้ร้อยละ 72 ภายในปี ค.ศ. 2017 กรณีของอินเดียนั้นก็มีการส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนผ่านมาตรการเงินอุดหนุน และตั้งเป้าหมายในการเพิ่มสัดส่วนของการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพพลังงาน และการเพิ่มอัตราการเก็บกักคาร์บอน โดยการปลูกป่าในพื้นที่ที่ไม่เป็นป่ามาก่อน (afforestation) โดยมีเป้าหมายระดับประเทศที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าและการปกคลุมของไม้ยืนต้น (forest and tree cover) จากร้อยละ 23 เป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ประเทศ ฯลฯ

เราจะช่วยบรรเทา “โลกร้อน” ได้อย่างไรนั้น จึงอยู่ที่ ความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และภาคเอกชนที่คำนึงถึง “อนาคต” ของรุ่นตนเองและของรุ่นลูกหลาน โดยพวกเราคนรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปัจจุบัน และเตรียมการวางแผนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต ...หากแม้ว่าประเทศไทยจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง แต่ก็คงไม่สามารถคุ้มครองได้ครบทุกตารางนิ้ว ...หากพวกเราขี้ริ้วและคอยให้คนอื่นทำก่อน พวกเราชาวไทยนี้แหละ อาจจะเสียใจในภายหลังได้ ...เราคงต้องพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ก่อนจะพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย... หากพวกเราร่วมมือ ประเทศไทยคงได้เป็น “เจ้าแห่งอาหารโลก” ในอนาคต ก็เป็นไปได้...

(ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่สนับสนุนการวิจัยซึ่งเป็นพื้นฐานของการเขียนครั้งนี้)